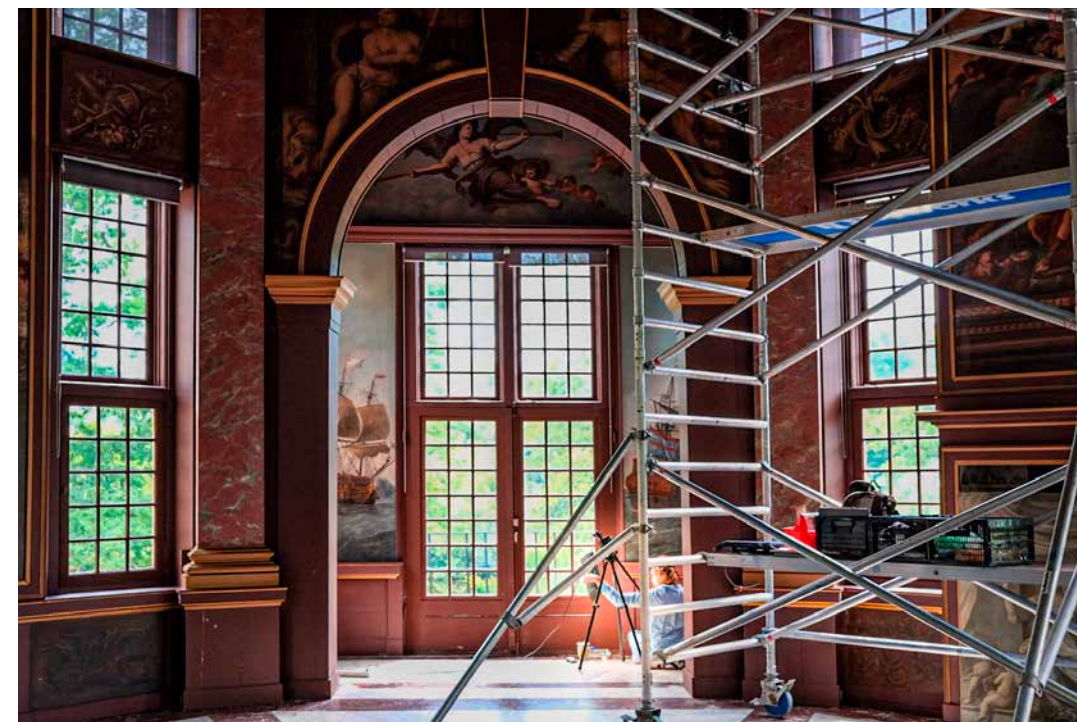


De vogel- luchten van Trompenburgh

Lenneke Willemstein

Monumentale
restauratie onthult
zeventiende-eeuwse
schilderingen

Vorig jaar startte het Bureau voor
kleuronderzoek & restauratie het
vooronderzoek in de koepelzaal.
Foto Monumentenbezit,
's-Graveland



In 2020 is de stichting Monumentenbezit begonnen met de restauratie van de buitenplaats Trompenburgh in 's-Graveland. De buitenplaats is omstreeks 1675-1684 gebouwd in opdracht van zeevaarder Cornelis Tromp en zijn vrouw Margaretha van Raephorst. Trompenburgh is een uniek gebouw, waarvan de zeventiende-eeuwse structuur en interieurelementen grotendeels zijn behouden. Dit geeft de mogelijkheid het *gesamtkunstwerk* dat Trompenburgh oorspronkelijk was, voor een groot deel te herstellen. Monumentenbezit gaat dit de komende jaren doen.

TERUG NAAR DE ZEVENTIENDE EEUW

Hoe zag de buitenplaats Trompenburgh er in de zeventiende eeuw uit en wat is daar vandaag de dag nog van over? Dit is een vraag die vele onderzoekers zichzelf hebben gesteld. Plattegronden of beschrijvingen uit de tijd van de bouw zijn er niet. De geringe documentatie bestaat uit een boedelinventaris (1691) en een prent met brandschade (1704). Voorafgaand aan de huidige restauratie zijn beide documenten, samen met eerder verrichte bouwhistorische onderzoeken, afwerklagen op het interieur en historische bouwsporen, grondig onderzocht. Conclusie? Hoewel er in de structuur aanpassingen zijn gedaan, decoratieve schilderingen zijn overschilderd en lambriseringen, trappen, goudleer, vloeren, haarden en plafondstukken zijn verdwenen, is het merendeel van het gebouw nog zeventiende-eeuws dan wel door middel van restauratie en reconstructie in die staat terug te brengen. Dit is voor Monumentenbezit belangrijk. Trompenburgh biedt een unieke mogelijkheid om een zeventiende-eeuwse buitenplaats in oude staat te herstellen zonder overdadig te reconstrueren.



De koepelzaal op Trompenburgh voor de restauratie. Hier wordt de zeventiende-eeuwse kleurstelling teruggebracht en worden de oude vernislagen, verkleurde retouches en overschilderingen op de figuratieve schilderingen verwijderd.
Foto Normafotografia

GEHEIMEN ONTHULD

Hoewel er al veel over Trompenburgh is onderzocht en geschreven, kent de buitenplaats nog altijd geheimen. De laatste restauratie vond tussen 2003 en 2005 plaats onder leiding van het Rijksvastgoedbedrijf, de vorige eigenaar van de buitenplaats. Ook toen is een grootschalig onderzoek uitgevoerd. Daarbij kwamen interessante zeventiende-eeuwse schilderingen aan het licht. Op de plafonds van de kabinetten op de bel-etage werden onder de verflagen vogels in een wolkenlucht gevonden. De voorstelling is vergelijkbaar met de schilderijen met vogelluchten op de gang. Daarom is er verder gezocht naar meer verstopte schilderingen. Op dezelfde verdieping zijn zulke schilderingen op nog twee plafonds gevonden, namelijk in de gebouwde verbinding van het corps-de-logis met het paviljoen (het tussenlid) en in de vestibule. Deze laatste blijkt het hoogtepunt te huisvesten: een *centerpiece* met de voorstelling van een enorme roofvogel met in zijn klauwen een haan.

Het doel van deze vogelschilderingen is niet alleen het imponeren van de bezoeker. De vogelluchten begeleiden de bezoeker die de buitenplaats betreedt naar de koepelzaal. Trompenburgh is zoals al gezegd een *gesamtkunstwerk*. Het iconografisch programma telt veel verwijzingen naar Tromps beroep als zeevaarder.



Het vrijleggen van de originele schildering in de voorhal tijdens de restauratie van 2003. Foto A.J. van der Wal; Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort

Het plafond van de vestibule vóór het begin van het verwijderen van de verflagen. Zichtbaar is een fotokopie van de schildering die zich hier bevindt, namelijk het *centerpiece* van een roofvogel die een haan grijpt. Foto Normafotografia



Sommige verflagen bevatten het giftige pigment loodwit. Goede beschermende middelen zijn daarom van groot belang. De restauratoren maken gebruik van mondkapjes, stofpakken, spatbrillen en handschoenen om hun werk zo veilig mogelijk uit te voeren. Foto Normafotografie

ONTDEKKINGEN IN DE KOEPENZAAL

De vondsten op de bel-etage van het woonhuis wekten bij de onderzoekers nieuwsgierigheid. Zouden er ook vogelluchten in de koepelzaal zijn? In 2001 kon hier geen antwoord op gegeven worden. Maar nu, twintig jaar later, kan dat wel. Tijdens het vooronderzoek in de zomer van 2020 is door het team van het Bureau voor kleuronderzoek & restauratie, onder leiding van onderzoekerster en restaurator Ruth Jongsma, in de westelijke erker een geschilderde vogel onder het verflagenpakket aangetroffen. De scènes met vogels zorgen voor een visuele eenheid. Zij leggen de verbinding tussen het decoratieprogramma in de koepelzaal en in het woonhuis. Het team trof ook op de lambriseringen van de erkers verschillende vogels en decoratieve schilderingen aan. Hoe deze schilderingen zich verder verhouden tot de rest van het ensemble is nog onduidelijk. Het is een van de geheimen die we graag tijdens deze restauratie willen ontrafelen. Monumentenbezit heeft de wens om, als het mogelijk is, alle schilderingen vrij te leggen en daarmee het unieke zeventiende-eeuwse beeldverhaal van Trompenburgh te herstellen. Het tweede deel van het vogelplafond in het kabinet, in het tusselid en in de vestibule worden tijdens deze restauratie vrijgelegd (voor het eerste deel van het plafond in het kabinet is dat al door de Rijksgebouwendienst gedaan). Voor de vogelscènes in de koepelzaal is Monumentenbezit nog op zoek naar fondsen die willen bijdragen aan het terugbrengen van dit unieke, decoratieve concept.



Ruth Jongsma van het Bureau voor kleuronderzoek & restauratie verwijdert de oude verflagen op de lambrisering in de koepelzaal. Bij het maken van een venster op de lambrisering stuitte ze direct op het oog van een haan en ontdekte zo zeventiende-eeuwse schilderingen. Foto Monumentenbezit, 's-Graveland



Op het tongewelf van de noordelijke erker is deze kleurrijke vliegende vogel aangetroffen onder de roodbruine verflaag. De vogel kwam tijdens het aanvullende onderzoek naar de schilderingen in de koepelzaal aan het licht. Foto Monumentenbezit, 's-Graveland

Het vrijleggen van de schildering op de lambrisering in de Rode Kamer. Foto Monumentenbezit, 's-Graveland



Dit jaar zijn de restauratoren begonnen met het balkenplafond in de gang. Hier legt een restaurator de oorspronkelijke decoratieve schildering op de balken vrij. Dit moet gebeuren met extra afzuiging en beschermende middelen omdat in de verf orpiment is gebruikt dat erg giftig is. Foto Monumentenbezit, 's-Graveland

DE RESTAURATIE

Het Bureau voor kleuronderzoek & restauratie voert de restauratie van de schilderijen uit. Op dit moment verwijderd het team met uiterste precisie de overschilderingen. Millimeter voor millimeter worden de oude schilderijen vrijgelegd. Daarnaast voert het team testen uit om na te gaan of er hulpmiddelen zijn die dit vrijleggen vergemakkelijken. Wekelijks komen meer vogels, wolken en blauwe luchten tevoorschijn. Het *centerpiece* van de roofvogel met in zijn klauwen een haan wordt als laatste aangepakt.

De restauratoren zijn tot en met juni 2021 bezig met de schilderijen in de vestibule en de gang. Daarna staan de overige vertrekken van de bel-etage en de restauratie van de koepelzaal op het programma. In deze zaal worden de oude vernislagen, verkleurde retouches en overschilderingen op de figuratieve schilderijen verwijderd. Daarnaast zal de restauratie de kleurstelling terugbrengen naar de zeventiende-eeuwse situatie.

i PRAKTISCHE INFORMATIE

Trompenburgh is gebouwd als visitekaartje van de familie Tromp en bedoeld om te imponeren. Na honderden jaren van bewoning, kenmerkt de buitenplaats zich nu door haar gesloten karakter. Na de restauratie zal de stichting Monumentenbezit in 2024 Trompenburgh ruimer openstellen zodat het publiek de schoonheid van de buitenplaats zelf kan ervaren. Meer informatie: trompenburgh.nl.

Lenneke Willemstein

studeerde bouwkunde, kunstgeschiedenis en architectuurgeschiedenis & bouwkunde. Ze is als architectuurhistorica werkzaam bij de stichting Monumentenbezit

De maandelijkse fasering van het vrijleggen van het plafond in de vestibule. Foto René Gerritsen in opdracht van Ruth Jongsma/Bureau voor kleuronderzoek & restauratie



Plafond van de koepelzaal. Bij de wapenspreuk links is een gedeeltelijke reconstructie van de oorspronkelijke bruinrijze kleur van de pilasters en kroonlijsten te zien. Foto Monumentenbezit, 's-Graveland

